

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu
Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Ludvíka Davida (soudce zpravodaj), soudkyně Kateřiny Šimáčkové a soudce Davida Uhlíře ve věci stěžovatele **J. H.**, zastoupeného JUDr. Janem Svatoplukem Bílým, advokátem se sídlem Fantova 1761/1, Praha 5, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 4. 2020 č. j. 25 Cdo 860/2020-252, rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 11. 12. 2019 č. j. 18 Co 270/2019-232 a rozsudku Okresního soudu v Klatovech ze dne 7. 8. 2019 č. j. 8 C 19/2018-201, za účasti 1/ Nejvyššího soudu, 2/ Krajského soudu v Plzni a 3/ Okresního soudu v Klatovech, jako účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 15. 4. 2020 č. j. 25 Cdo 860/2020-252, rozsudkem Krajského soudu v Plzni ze dne 11. 12. 2019 č. j. 18 Co 270/2019-232 a rozsudkem Okresního soudu v Klatovech ze dne 7. 8. 2019 č. j. 8 C 19/2018-201 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s právem na ochranu tělesné integrity zaručené čl. 7 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 4. 2020 č. j. 25 Cdo 860/2020-252, rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 11. 12. 2019 č. j. 18 Co 270/2019-232 a rozsudek Okresního soudu v Klatovech ze dne 7. 8. 2019 č. j. 8 C 19/2018-201 se ruší.

O d ů v o d n ě n í

I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení

1. Ústavní stížností se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označených soudních rozhodnutí z důvodu tvrzeného porušení ústavně zaručeného práva na soudní ochranu zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a práva na ochranu osobní integrity zaručené čl. 7 odst. 1 Listiny. Dále namítá porušení čl. 2 odst. 3 Listiny a čl. 2 odst. 4 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“).
2. Z ústavní stížnosti, přiložených soudních rozhodnutí a vyžádaného spisu Okresního soudu v Klatovech sp. zn. 8 C 19/2018 Ústavní soud zjistil následující skutečnosti.
3. Stěžovatel byl dne 5. 8. 2014 při výkonu svého zaměstnání spočívajícího v údržbě vozovky na dálnici D8 sražen nákladním automobilem ve vlastnictví společnosti JP AUTODOPRAVA, s. r. o. V důsledku dopravní nehody utrpěl mnoho vážných zranění na celém těle, mimo jiné amputaci pravé dolní končetiny v bérci, mnohočetnou zlomeninu žeber a hrudní páteře, krvácení do mozku a poranění plic. U stěžovatele se

rovněž rozvinula posttraumatická stresová porucha, depresivní reakce na polytrauma a organická kognitivní porucha. Po dopravní nehodě musel být transportován leteckou záchrannou službou do Fakultní nemocnice Královské Vinohrady v Praze, kde podstoupil několik operací a byl zde téměř dva měsíce hospitalizován (od 5. 8. do 26. 9. 2014). Následná léčba a rehabilitace trvaly několik měsíců, bolesti a obtíže u stěžovatele přetrvávají do současnosti.

4. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 25. 10. 2017 č. j. 7 C 357/2015-145, který nabyl právní moci dne 30. 11. 2017, byla stěžovateli proti jeho zaměstnavateli, společnosti ASKO spol., s. r. o., přiznána náhrada škody na zdraví podle příslušných ustanovení zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v rozhodném znění, a to konkrétně odškodnění bolestného a ztížení společenského uplatnění, ve výši 2 743 050 Kč se zákonným úrokem z prodlení ročně z částky 923 797,50 Kč od 1. 4. 2015 do zaplacení.

5. V záhlaví uvedeným rozsudkem Okresní soud v Klatovech zamítl stěžovateli žalobu proti společnosti JP AUTODOPRAVA, s. r. o., na zaplacení částky 750 000 Kč z titulu zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu podle § 2956 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, spočívající v duševních útrapách vzniklých porušením osobnostních práv stěžovatele. Nálezací soud konstatoval, že nároky z titulu náhrady škody na zdraví jsou speciálními nároky ve vztahu k obecným nárokům z titulu ochrany osobnosti, přičemž není přípustné, aby se poškozený žalobou na ochranu osobnosti pokoušel nahradit či navýšit svůj nárok z titulu náhrady škody. Podle rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 5. 5. 2010 sp. zn. 1 Co 2/2010 (publ. ve Sbírce soudních rozhodnutí Nejvyššího soudu pod č. 56/2011, dostupný na www.nsoud.cz) právo na náhradu nemajetkové újmy a právo na náhradu škody na zdraví za bolest a za ztížení společenského uplatnění, a to i podle příslušných ustanovení zákoníku práce, jsou samostatnými právními prostředky ochrany fyzické osoby, které nelze uplatňovat na základě shodných skutkových tvrzení. Nálezací soud proto uzavřel, že stěžovatel vymezil svůj nárok shodnými skutkovými tvrzeními o duševních útrapách, jež byly zohledněny již v předchozím řízení o náhradě újmy na zdraví ve formě náhrady za bolest a ztížení společenského uplatnění, přičemž stěžovatel byl za uvedené útrapy odškodněn svým zaměstnavatelem. V posuzovaném řízení ani přes poučení nálezacího soudu podle § 118a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v rozhodném znění, neoznačil žádné další útrapy nad rámec těch, které mu byly již kompenzovány.

6. Krajský soud v Plzni v záhlaví uvedeným rozsudkem odvolání stěžovatele zamítl a rozsudek nálezacího soudu potvrdil. Dovolání stěžovatele bylo pro nepřipustnost odmítnuto v záhlaví označeným usnesením Nejvyššího soudu. Nejvyšší soud konstatoval, že podle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2019 sp. zn. 25 Cdo 2787/2018 (dostupný tak jako ostatní zde citovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu na www.nsoud.cz) pro úspěšné uplatnění nároku na zadostiučinění za zásahy do dalších osobnostních statků člověka stíženého újmou na zdraví jsou stěžejní skutková tvrzení vymezující, v čem konkrétně spočívá další zásah do osobnostních práv přesahujících rámec již kompenzované újmy na zdraví.

II. Argumentace stěžovatele

7. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti brojí proti tomu, že mu nebyla přiznána náhrada újmy podle § 2956 občanského zákoníku. Namítá, že neoprávněným zásahem do osobnostních práv, včetně zásahu do integrity těla, vzniká dotčené osobě právo na přiměřené zadostiučinění. Argumentace obecných soudů, že namítané duševní útrapy

nejsou nové a byly již uspokojeny, nemůže dle stěžovatele obstat, neboť byl zasažen na své tělesné integritě amputací dolní končetiny; duševní útrapy pociťuje každý den. Ve věci bylo dle stěžovatele rozhodnuto mimo obsah podané žaloby. Právo na tělesnou integritu zahrnuje i život a zdraví, které jsou přirozenými právy každé lidské bytosti; stěžovatel odkazuje na § 91 občanského zákoníku, podle kterého je člověk nedotknutelný.

III. Vyjádření účastníků řízení

8. Ústavní soud vyzval podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), účastníky řízení, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti. Nejvyšší soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvádí, že stěžovatelovo dovolání nesplnilo požadavky § 237 občanského soudního řádu, a proto jej odmítl pro nepřípustnost. Nalézací soud k ústavní stížnosti konstatuje, že postrádá ústavní rozměr, neboť stěžovatel pouze opakuje své argumenty, se kterými se obecné soudy již vypořádaly, a odkazuje na odůvodnění napadených rozhodnutí. Odvolací soud svého práva vyjádřit se k ústavní stížnosti nevyužil.

9. S ohledem na okolnost, že vyjádření účastníků řízení neobsahovala žádné argumenty, které by byly stěžovateli neznámé, nepovažoval Ústavní soud za účelné mu je zasílat k případné replice.

10. Společnost JP AUTODOPRAVA, s. r. o., ani společnost Allianz pojišťovna, a. s., se v určené lhůtě k ústavní stížnosti nevyjádřily ani nesdělily, že se vyjádřit nehodlají. Ústavní soud má proto v souladu s poskytnutým poučením za to, že se postavení vedlejších účastnic řízení před Ústavním soudem vzdaly (§ 28 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

IV. Procesní podmínky řízení

11. Ústavní soud nejprve posoudil splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až § 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu a contrario), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

12. Ústavní soud dospěl vzhledem k obsahu ústavní stížnosti k závěru, že není nutné nařizovat ústní jednání, neboť od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

V. Posouzení věci Ústavním soudem

13. Ústavní soud předně konstatuje, že jako orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) není součástí soustavy obecných soudů (srv. čl. 83, 90 a čl. 91 odst. 1 Ústavy) a nepřísluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů. K zásahu je Ústavní soud oprávněn pouze za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími (či řízením, které jejich vydání předcházelo) zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod

jednotlivce a nerespektují hodnotový základ právního řádu daný zejména ústavním pořádkem České republiky.

14. Ústavní úprava základních práv a svobod prozařuje celým právním řádem, a to včetně oblastí práva soukromého. Povinností orgánů veřejné moci je vykládat a aplikovat právo pohledem ochrany základních práv a svobod, což pro soudy výslovně vyplývá z čl. 4 Ústavy [srv. nález sp. zn. II. ÚS 1287/14 ze dne 31. 8. 2015 (N 159/78 SbNU 401), dostupný tak jako ostatní zde uvedená rozhodnutí Ústavního soudu na <https://nalus.usoud.cz/Search/>]. Při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze pomíjet jejich účel a smysl, který není možné hledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, ale je v něm třeba vždy nalézat i zásady uznávané demokratickými právními státy [srv. nález sp. zn. I. ÚS 523/07 ze dne 7. 5. 2009 (N 113/53 SbNU 409)]. Obecné soudy jsou povinny zajistit, aby v procesu před nimi a v jejich výkladu a aplikaci podústavního práva byla vždy přítomna spravedlnost [nález sp. zn. Pl. ÚS 16/12 ze dne 16. 10. 2012 (N 174/67 SbNU 115)].

15. Podstatou ústavní stížnosti je nesouhlas stěžovatele se zamítnutím jeho žaloby na kompenzaci duševních útrap způsobených výše popsanou dopravní nehodou a s tím související problematika náhrady jiných nemajetkových újem způsobených ublížením na zdraví. Ústavní soud dospěl po seznámení se s obsahem ústavní stížnosti, napadených rozhodnutí a vyžádaného soudního spisu k závěru, že ústavní stížnost je důvodná, neboť napadenými rozhodnutími došlo k porušení stěžovatelových práv zaručených čl. 7 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

V.a/ Obecná východiska ve vztahu k čl. 7 Listiny a čl. 8 Úmluvy

16. Zdraví patří mezi nejvýznamnější faktory ovlivňující kvalitu lidského života, je jedním ze základních předpokladů pro požívání ostatních práv (srov. Koch, I. E. *Human Rights as Indivisible Rights*, Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2009, str. 59). Ústavní soud v minulosti judikoval, že právo na zdraví je jako prvek ústavního statusu jednotlivce garantováno hlavou druhou, oddílem prvním Listiny; zdraví je součástí fyzické integrity člověka a jako takové je chráněno čl. 7 odst. 1 Listiny zaručujícím nedotknutelnost osoby a jejího soukromí [srov. nález sp. zn. III. ÚS 2253/13 ze dne 9. 1. 2014 (N 3/72 SbNU 41)]. Právo na zdraví je dovozováno taktéž z čl. 8 Úmluvy, který v pojetí Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) zahrnuje také tělesnou a duševní integritu (srv. rozsudek ESLP ve věci *Trocellier proti Francii* ze dne 5. 10. 2006, č. 75725/01).

17. Podle judikatury ESLP v sobě právo na respektování soukromého života dle čl. 8 Úmluvy zahrnuje i pozitivní závazky státu. Tyto závazky mohou zahrnovat nutnost přijmout určitá opatření i v oblasti vztahů mezi jednotlivci navzájem (rozsudek ve věci *Hajduová proti Slovensku* ze dne 30. 11. 2010, č. 2660/03). V případě závažných zásahů do sféry chráněné čl. 8 Úmluvy může být nezbytné, aby poškozená osoba měla k dispozici prostředky trestního práva [srv. např. rozsudek ve věci *X a Y proti Nizozemsku* ze dne 26. 3. 1985 č. 8978/80, týkající se pohlavního zneužívání; rozsudek ve věci *M. C. proti Bulharsku* ze dne 4. 12. 2003 č. 39272/98, týkající se znásilnění; rozsudek ve věci *Sandra Janković proti Chorvatsku* ze dne 5. 3. 2009 č. 38478/05, týkající se slovního a fyzického útoku]. V ostatních případech postačí existence účinných civilněprávních prostředků (srv. např. rozsudek ve věci *Codarcea proti Rumunsku* ze dne 2. 6. 2009, č. 31675/04). Ve vztahu k výši náhrad za újmu na zdraví ESLP dovodil, že poškozenému musí být

poskytnuto odškodnění vhodné a dostatečné, tj. v případě peněžitého odškodnění v adekvátní výši. Porušení čl. 8 Úmluvy tak podle judikatury ESLP nebylo napraveno v případě, kdy byla sice stěžovateli poskytnuta dlouhodobá bezplatná lékařská péče, náhrada nemajetkové újmy však byla přiznána v nedostatečné výši (rozsudek ve věci *G. B. a R. B. proti Moldavsku* ze dne 18. 12. 2012, č. 16761/09).

18. Na judikaturu ESLP navázal Ústavní soud, který v nálezu sp. zn. IV. ÚS 444/11 ze dne 5. 12. 2012 (N 200/67 SbNU 573) dospěl k závěru, že závazek státu zajistit ochranu zdraví jednotlivce se projevuje nejen v oblasti veřejnoprávní, tj. zakotvením trestněprávní úpravy, která sankcionuje protiprávní jednání třetích osob, ale i v soukromoprávní oblasti, a to zakotvením povinnosti škůdce nahradit poškozenému utrpěnou újmu na zdraví. V náhradě jakékoli újmy, a to i újmy na zdraví, je zapotřebí vidět i jakési „pokračování“ práv. Skrze uplatnění nároku na náhradu újmy pokračuje subjektivní právo (na zdraví) nebo právní statek či hodnota (zdraví), z jehož porušení škoda vzešla (srv. výše citovaný nálezn sp. zn. III. ÚS 2253/13).

19. Dojde-li k zásahu do zdraví člověka, a tedy do jeho tělesné a duševní integrity, obvykle není možné zajistit nápravu uvedením do původního stavu. Kromě toho, že taková náprava nemusí být s ohledem na tělesné a duševní dispozice lidí obecně možná, jsou zásahy do zdraví člověka typicky spojeny s bolestí či jiným duševním strádáním, u nichž není uvedení do původního stavu ani teoreticky představitelné. Aby byla ochrana, kterou soudní moc poskytuje právu na tělesnou a duševní integritu podle čl. 7 odst. 1 Listiny, skutečná a účinná, je třeba vycházet z toho, že původce újmy je povinen tuto újmu plně nahradit. Z práva na ochranu tělesné a duševní integrity podle čl. 7 odst. 1 Listiny tedy plyne princip úplné náhrady újmy, majetkové i nemajetkové, tomu, kdo utrpěl újmu na zdraví [srv. nálezy sp. zn. I. ÚS 2315/15 ze dne 12. 4. 2016 (N 64/81 SbNU 99) a sp. zn. II. ÚS 4100/19 ze dne 14. 5. 2020].

V.b/ Obecná východiska ve vztahu k čl. 36 odst. 1 Listiny

20. Ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny zaručuje každému možnost domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu stanoveným postupem. Odpověď na otázku, co přesně se „stanoveným postupem“ rozumí, se odvíjí od příslušné zákonné procesní úpravy, která musí uplatnění práva na soudní ochranu (spravedlivý proces) reálně umožňovat. Jsou-li přitom v konkrétním případě splněny podmínky pro projednání určitého návrhu a rozhodnutí o něm, je povinností soudu odpovídající uvedenému základnímu právu, aby k projednání tohoto návrhu přistoupil a ve věci rozhodl. Ve věcech provázených silnými ústavními garancemi, jako například spory o odškodnění z výkonu veřejné moci podle zákona č. 82/1998 Sb. (čl. 36 odst. 3, 4 Listiny) nebo spory s přítomností principu plného odškodnění, kde je tvrzen zásah do zdraví člověka jako zásah do jeho tělesné a duševní integrity, musí být při rozhodování poskytnuta jistá koncese textu návrhu tak, aby účastník řízení nebyl diskvalifikován ve svém přístupu k soudu (srv. nálezn II. ÚS 14/18 ze dne 2. 12. 2019, ale též posléze v bodě 33 citovaný rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2245/2017, a také rozsudek téhož soudu sp. zn. 25 Cdo 2787/2018 ze dne 25. 4. 2019; obě posledně citovaná rozhodnutí uložila nižším instancím znovu posoudit žalobní tvrzení podle jejich obsahu).

21. V materiálním právním státě nejde pouze o formální aplikaci práva bez dalšího, ale především o dodržování takových pravidel chování, která jsou v souladu s hodnotami, na nichž je právní řád vybudován. Právo nemůže být nikdy interpretováno jen striktně či mechanicky, neboť takový přístup s sebou zpravidla nese zcela nepřijatelné důsledky. Je

normativním systémem, jehož účelem je rozumné a spravedlivé uspořádání vztahů mezi členy společnosti (již citovaný nálezn sp. zn. II. ÚS 14/18). Uvedených z ústavního pořádku vyplývajících postulátů musí dbát i posouzení přípustnosti dovolání. Není možné, aby věci s výrazným spravedlnostním kontextem musely být věcně posouzeny a jejich protiústavnost odhalena až v řízení před Ústavním soudem, aniž by předcházelo meritorní posouzení před Nejvyšším soudem. S ohledem na čl. 4 Ústavy musí být podle § 237 občanského soudního řádu posouzeno jako přípustné takové dovolání, jež napadá rozhodnutí závislé na vyřešení právní otázky vztahující se k ochraně základních práv a svobod, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené judikatury Ústavního soudu [stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16 ze dne 28. 11. 2017 (ST 45/87 SbNU 905; 460/2017 Sb.)].

22. Rovněž je třeba zdůraznit, že smyslem rozhodování Nejvyššího soudu je především sjednocování judikatury obecných soudů ve složitých a komplexních právních otázkách. Je na Nejvyšším soudu, aby sledoval vývoj rozhodovací praxe ohledně té které právní otázky, zákonnou úpravu konfrontoval s požadavky vyplývajícími z ústavního pořádku a následně k otázce vyslovil jasně formulovaný právní názor, který bude v následující rozhodovací praxi sloužit jak obecným soudům, tak i účastníkům řízení jako vodítka při řešení konkrétních sporů. Jasná, přehledná a srozumitelná judikatura vrcholných soudů je zárukou právní jistoty, předvídatelnosti práva, ochrany oprávněné důvěry v právo (legitimního očekávání) a formální spravedlnosti (rovnosti občanů před zákonem). Rezignuje-li Nejvyšší soud na tuto svou roli, popírá tím výše uvedené principy, které tvoří základní pilíře právního státu [srv. nálezn sp. zn. III. ÚS 252/04 ze dne 25. 1. 2005 (N 16/36 SbNU 173); obdobně též BOBEK, M. Curia ex machina: o smyslu činnosti nejvyšších soudů a ústavních soudů. *Právní rozhledy*, č. 22, 2006, str. 1 Přílohy].

V.c/ Aplikace obecných východisek na projednávanou věc

23. Výše uvedené principy nutno aplikovat i na nyní posuzovaný případ, zejména pak na otázku právní kvalifikace stěžovatelova žalobního nároku týkajícího se prožitých duševních útrap v důsledku újmy na zdraví.

24. Před posouzením samotné sporné právní otázky je nutné zdůraznit, že stěžovatel žalovaný nárok nesprávně právně kvalifikoval jako žalobu na ochranu osobnosti a jako právní základ mylně zvolil § 2956 občanského zákoníku. Jeho skutková tvrzení však byla jasná, navíc podepřena příloženým znaleckým posudkem. V souladu se zásadou „soud zná právo“ bylo na obecných soudech, aby stěžovatelova tvrzení správně právně kvalifikovaly jako žalobu podle § 2958 občanského zákoníku a v tomto směru jeho podání posoudily (srv. rozsudky Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 643/2000 ze dne 23. 1. 2002 a sp. zn. 28 Cdo 2677/2004 ze dne 10. 1. 2006).

25. Stěžovatel ve své žalobě ze dne 16. 2. 2018, již bylo zahájeno posuzované řízení, uvedl: *„žalobce velmi trpí duševními útrapami, neboť není schopen ani kompletní hygieny, jako je použití vany a sprchy, bez cizí pomoci. Žalobce není schopen se sám postarat o domácnost, jako je uklízení, nákupy, praní prádla a vaření, je odkázán na pomoc celé rodiny. Žalobce před úrazem měl jako koníčka jízdu na bicyklu a turistiku, což nyní provozovat nemůže. Z pohybových aktivit mu zbylo pouze plavání, jako součást jeho rehabilitace, ovšem obtížné pro něho je se k bazénu dopravit. Žalobce rovněž velmi stresuje nemožnost vážného seznámení se s partnerkou, neboť bez nohy se cítí velmi*

hendikepován. Žalobce má dodnes určitý pocit stresu z dobroy, má úzkostně depresivní syndrom, vystavený trvalým nepříznivým důsledkům dopravní nehody, s trvalými následky ve sféře duševní s posttraumatickou stresovou poruchou značného stupně“ (viz č. 1. 1 připojeného spisu nalézacího soudu).

26. Popsané duševní útrapy, včetně zmiňovaných duševních poruch, byly objektivizovány znaleckým posudkem MUDr. Erika Hermana, Ph.D., znalce z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, ustanoveného v předchozím pracovněprávním řízení vedeném u Obvodního soudu pro Prahu 9 pod sp. zn. 7 C 357/2015 (viz č. 1. 52-70 připojeného spisu nalézacího soudu). Znalec dospěl k závěru, že stěžovatel následkem úrazu, kraniotraumatu a následných traumatizujících zážitků při operacích, léčebných procedurách a v důsledku vzniku výrazného somatického handicapu trpí řadou trvajících psychických příznaků, pro které je psychiatricky léčen. Bezprostředně po úrazu se u stěžovatele v průběhu první hospitalizace rozvinula depresivní reakce na polytrauma. Příznaky byly představovány špatnou náladou, obavami, strachem z následků úrazu, nejistotou, pocitu bezmoci, negativními až katastrofickými myšlenkami a pochybnostmi o dalším smyslu života. Následně se u stěžovatele rozvinula dosud trvající posttraumatická stresová porucha, jejíž příznaky (např. vyhýbání se silničnímu provozu, sociální stažení, znovuožívání traumatických vzpomínek) stěžovatele limitují v osobním, pracovním i společenském životě. U stěžovatele dále přetrvávají příznaky kognitivní poruchy způsobené kraniotraumatem se vznikem subdurálního hematomu, která je charakterizována zhoršením soustředivosti, paměti, procesů učení se novému, vybavování slov a snížením pružnosti psychických procesů.

27. Je třeba respektovat, že § 2956 občanského zákoníku, podle kterého *„[v]znikne-li škůdci povinnost odčinit člověku újmu na jeho přirozeném právu chráněném ustanoveními první části tohoto zákona, nahradí škodu i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil; jako nemajetkovou újmu odčiní i způsobené duševní útrapy“*, nezakotvuje samostatnou skutkovou podstatu náhrady nemajetkové újmy (srv. MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894 – 3081*. Praha: Leges, 2018, str. 980-981).

28. Náhrada újmy při ublížení na zdraví je upravena v § 2958 občanského zákoníku, který stanoví, že *„[p]ři ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.“* Podle § 2958 občanského zákoníku je nutné kompenzovat veškerou nemajetkovou újmu způsobenou ublížením na zdraví plně a spravedlivě. Občanský zákoník tím odstraňuje původní problematickou dvojkolejnost uplatňování nároků pramenících z téhož škodného jednání formou žaloby na náhradu škody na zdraví a žaloby na náhradu za zásah do osobnostních práv. Ustanovení § 2958 občanského zákoníku je speciální vůči § 2956 občanského zákoníku a pro případy újmy na přirozených právech člověka ve formě ublížení na zdraví stanoví v kontrastu k obecnému § 2951 odst. 2 občanského zákoníku formu odškodnění nemajetkové újmy v penězích. Při výkladu ustanovení o náhradě újmy na zdraví je třeba zohledňovat základní zásady občanského zákoníku zakotvené v jeho úvodních ustanoveních, které tvoří hlavní výkladové směrnice celého právního předpisu. Podle § 3 odst. 1 občanského zákoníku *„[s]oukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým.“* Důvodová zpráva k tomu uvádí, že myšlenkové ukotvení občanského zákoníku spočívá *„v respektu k osobnosti člověka jako svobodného individua*

způsobilého žít podle svého a rozhodovat o svých soukromých záležitostech samostatně“. Důraz je tedy kladen na člověka, jeho zájmy a jeho výsostné právo prožívat svůj život podle svého.

29. Odškodnění nemajetkové újmy způsobené ublížením na zdraví zahrnuje podle § 2958 tři varianty (dílní nároky) náhrad: bolestné, náhrada za ztížení společenského uplatnění a náhrada dalších nemajetkových újem. Za předchozí právní úpravy (§ 444 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník) se jako újma na zdraví odškodňovalo bolestné a ztížení společenského uplatnění; při vyčíslení náhrady újmy se postupovalo podle vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění (dále jen „vyhláška č. 440/2001 Sb.“). V souvislosti s přijetím občanského zákoníku byla tato vyhláška zrušena; k jejímu zrušení zákonodárce v důvodové zprávě konstatoval: „*opouští se myšlenka, že by sazebník výše náhrad měl a priori stanovit zákon nebo dokonce podzákonný právní předpis, aby se tak zjednodušilo rozhodování soudů [...] Soukromý život je nekonečně variabilní a snaha po jeho nivelizaci v záležitostech tak navýsost individuálních jako jsou bolest, důsledky újmy na zdraví pro další budoucnost postiženého nebo ztráta blízkého člověka není důvodná*“. Na druhou stranu vzhledem ke značné neuchopitelnosti subjektivního prožívání újmy na zdraví je objektivizující přístup k jejímu odškodňování pochopitelný a přijímaní různých pomůcek k vyčíslení náhrady újmy běžné v řadě evropských zemí (srv. MELZER, F., DOLEŽAL, T. § 2958 Náhrada při ublížení na zdraví a při usmrcení. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894 – 3081*. Praha: Leges, 2018, str. 995).

30. V návaznosti na přijetí nové právní úpravy a zrušení vyhlášky č. 440/2001 Sb. Nejvyšší soud přijal za účelem snazší objektivizace náhrady za bolest a ztížení společenského uplatnění Metodiku Nejvyššího soudu k § 2958 občanského zákoníku (dostupná na www.nsoud.cz, dále jako „metodika Nejvyššího soudu“ či pouze „metodika“). V oblasti bolestného metodika zachovává bodové hodnocení a etiologický přístup vycházející z klasifikace bolestivých stavů podle postižení jednotlivých orgánů či částí těla a vyjadřující tělesné a duševní strádání v souvislosti se zásahy do zdraví. V oblasti náhrady za ztížení společenského uplatnění metodika opouští bodový systém a na základě ztráty funkčních schopností jednotlivce se snaží zohlednit zdravotní újmě přiřazený rozsah omezení. Klasifikační mechanismus je značně složitý, zohledňuje různé životní oblasti, aktivity a zapojení do všedního života a společnosti; výše náhrady se pak určuje jako procento z výchozí rámcové částky kolem 10 000 000 Kč. Je však třeba poznamenat, že ve vztahu k náhradě za ztížení společenského uplatnění vnímá právní úprava jednotlivce v podstatě jako součást společnosti a dost dobře nemůže „pokrýt“ jeho vnitřní, na fungování ve společnosti relativně nezávislé mentální procesy.

31. V souladu s výše uvedeným důrazem na právo člověka žít svůj život podle svého a imperativ plného a spravedlivého odškodnění újmy na zdraví zavedl občanský zákoník v § 2958 vedle bolestného a ztížení společenského uplatnění novou složku nemajetkové újmy na zdraví, tzv. další nemajetkové újmy. Od přijetí občanského zákoníku se vedou odborné diskuze ohledně vymezení tohoto pojmu.

32. Podle komentářové literatury mohou mít další nemajetkové újmy formu psychické bolesti nebo jiných duševních útrap. Při určování výše zadostiučinění za duševní útrapy se bere za východisko člověk s běžným, obvyklým emocionálním způsobem prožívání různých životních situací. Mezi konkrétní duševní útrapy spojované s ublížením na zdraví komentář řadí například strach o život (v případě těhotné ženy strach o zdraví nenarozeného dítěte), úzkost v době léčení (z dalšího průběhu léčby, strach z komplikací

nebo z další operace), starost o budoucnost (strach z následků zranění), duševní deprese během léčby, šok ze zranění, odloučení od rodiny (zvláště od dětí či od rodičů) v průběhu dlouhé hospitalizace, potrat, pocit méněcennosti apod. [BEZOUŠKA, Petr. § 2958 Náhrada nemajetkové újmy při ublížení na zdraví. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1703]. Další autorský kolektiv komentáře k občanskému zákoníku považuje za důležité, že se jedná o nepříznivé dopady do sféry poškozeného, které nejsou bolestivé a nemají trvalý charakter [VOJTEK, P. § 2958 Náhrada nemajetkové újmy při ublížení na zdraví. In: ŠVESTKA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. (§ 2521–3081)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 1108]. Velký komentář upozorňuje, že kategorie dalších nemajetkových újem je velmi různorodá a je na soudech, aby tyto újmy v konkrétních případech identifikovaly a ohodnotily, je však třeba vycházet z toho, že by tyto újmy měly být objektivizovatelné, např. lékařským posudkem (MELZER, F., DOLEŽAL, T. § 2958 Náhrada při ublížení na zdraví a při usmrcení. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894 – 3081*. Praha: Leges, 2018, str. 1005). Městský soud v Praze například v rámci kategorie dalších nemajetkových újem odškodnil složité vypořádání se s následky zranění (rozsudek sp. zn. 49 T 5/2016 ze dne 31. 5. 2016).

33. Nejvyšší soud se v nedávném judikátu pokusil tuto kategorii újmy definovat a konstatoval, že *„další nemajetkové újmy při ublížení na zdraví ve smyslu § 2958 občanského zákoníku jsou spojeny se zásahem do zdraví, který nespočívá v přechodné bolesti ani ve fyzické či psychické újmě dlouhodobého (trvalého) charakteru, nýbrž jde o specifické okolnosti vymykající se obvyklému průběhu léčby a stabilizace zdravotního stavu, které nenastávají pravidelně, ale zvyšují intenzitu utrpěné újmy na zdraví nad obvyklou míru“* (rozsudek sp. zn. 25 Cdo 2245/2017 ze dne 11. 1. 2017, publ. pod č. 7/2019 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní). Za okolnosti, které nenastávají pravidelně a zvyšují intenzitu utrpěné újmy, Nejvyšší soud považuje nečekaně závažné komplikace spojené s léčením, jakož i nemožnost zúčastnit se důležitých nevšedních událostí jako je například plánovaná pracovní či studijní stáž nebo rodinná oslava. Další nemajetkovou újmou může podle Nejvyššího soudu být i potrat způsobený psychickým otřesem. Nejvyšší soud rovněž zdůraznil, že bolest je třeba vnímat v tzv. širším smyslu, tedy jako bolest fyzickou i jako duševní strádání. Nejvyšší soud k výkladu pojmu další nemajetkové újmy zastává restriktivní přístup, neboť má za to, že nepřiměřené rozšíření kategorie dalších nemajetkových újem by vedlo k vynětí standardních situací z rámce odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění.

34. Lze shrnout, že kategorii dalších nemajetkových újem Nejvyšší soud obsahově přiřazuje k bolestnému (trvalé následky a trvalá omezení běžného života jsou samostatnou kategorií újmy a odškodňují se v rámci ztížení společenského uplatnění). V rámci bolestného je třeba podle Nejvyššího soudu odškodnit veškeré fyzické i psychické strádání způsobené újmou na těle a související běžné obtíže spojené s léčením této újmy na těle. Za další nemajetkovou újmu tedy Nejvyšší soud považuje pouze mimořádné okolnosti související buď se závažnými zdravotními komplikacemi spojenými s léčením, nebo s nevšedními životními událostmi, kterých se poškozený nemohl zúčastnit.

35. Na citovaný rozsudek podrobně reagovala doktrína. L. Tichý ve svém článku *Ke čtyřem základním otázkám nemajetkové újmy* uvádí, že *„bolestí lze rozumět subjektivní negativní či nepříjemný pocit, jenž je spojen s poruchou běžného fungování fyziologických procesů. Takový stav označujeme jako fyzickou bolest; nachází-li se příčina takového stavu v psychice člověka, jde o bolest psychickou označovanou*

zákonodárcem za duševní útrapy.“ Tichý upozorňuje, že současná právní úprava považuje za plně odškodnitelnou i bolest psychickou, ta však není, na rozdíl od bolesti fyzické upravena v metodice Nejvyššího soudu, a autor uzavírá, že „zřejmě proto, že fyzická bolest jako významná forma nemajetkové újmy byla v českém právu tradičně relativně dobře vymezena (viz tabulkové úpravy bolestného vztahující se pouze či téměř jen na fyzickou bolest), je další kategorie nemajetkové újmy, zakotvená v § 2958, totiž další nemajetková újma, takřkajíc rezervována pro „zbytkové“ formy psychických bolestí“ (srv. TICHÝ, L. Ke čtyřem základním otázkám nemajetkové újmy. *Právník*, 8/2020, str. 624-626). Zaměření metodiky Nejvyššího soudu toliko na fyzickou újmu na zdraví kritizuje I. Smrž, který uvádí, že v části B metodiky Nejvyššího soudu „nenalezneme ani jednu položku, která by explicitně vyjadřovala bolestivý stav plynoucí z duševní újmy na zdraví a počet bodů za ni [...] část B Metodiky NS je zaměřena toliko na fyzické újmy na zdraví a z nich plynoucí fyzické a duševní bolesti je doprovázející. Samotné duševní bolesti způsobené duševní újmu na zdraví explicitně nepostihuje, přičemž v její preambuli zakotvená distinkce fyzické a duševní bolesti platí při bolestech vycházejících z poškození těla (tkáně)“ (srv. SMRŽ, I. Duševní újmy na zdraví a jejich odčítání v civilním právu. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*, roč. 9, č. 2/2019, str. 39). Podobně P. Vojtek ve svém příspěvku na téma *Aktuální problémy náhrady nemajetkové újmy podle občanského zákoníku* upozorňuje, že metodika Nejvyššího soudu k náhradě bolesti neobsahuje kategorii pokrývající psychiatrické obtíže přechodného rázu, a navrhuje, aby byla doplněna položka „Vážná duševní porucha vzniklá následkem traumatu, potvrzená psychiatrickým pracovištěm“, která by byla ohodnocena 60 až 300 body (srv. VOJTEK, P. *Aktuální problémy náhrady nemajetkové újmy podle občanského zákoníku* In. *Pracovní právo 2018*. Brno: Masarykova univerzita, 2018). Konečně D. Malíš s rozsudkem Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2245/2017 polemizuje komplexně a navrhuje tři základní typy tzv. dalších nemajetkových újem, a to ušlé prožívání běžného života, ušlé prožívání nevšedních dnů a prožívání nepříjemných či obtížných situací. Od rozsudku Nejvyššího soudu se jeho závěry odlišují zejména v podřazení ušlého prožívání běžného života a prožívání nepříjemných, avšak obvyklých situací spojených s léčením do kategorie tzv. dalších nemajetkových újem, a nikoli pod bolestné, jak to činí Nejvyšší soud (srv. MALÍŠ, D. Co patří do tzv. dalších nemajetkových újem při ublížení na zdraví. *Bulletin advokacie*, č. 3/2019, str. 19 a násl.).

36. K uvedené odborné polemice Ústavní soud konstatuje, že za situace, kdy jsou tyto konkrétně označené újmy plně a spravedlivě odškodněny, není z pohledu ústavního pořádku překážkou, do které kategorie byly obecnými soudy zařazeny. Kontroverzní je však příliš restriktivní přístup k výkladu pojmu další nemajetkové újmy. Proti důrazu Nejvyššího soudu na mimořádnost a kvalifikovanou intenzitu v případě dalších nemajetkových újem lze namítnout, že kritéria mimořádnosti a zvláštní intenzity újmy nevyplývají ani z textu zákonného ustanovení, ani z jeho systematiky - u ostatních dvou újem, bolesti a ztížení společenského uplatnění, obdobná kritéria vyžadována nejsou (MALÍŠ, D. Polemika s pohledem Nejvyššího soudu na tzv. další nemajetkové újmy při ublížení na zdraví. *Bulletin advokacie*, č. 7-8/2019, str. 30 a násl.). V souladu s principem plné náhrady újmy je třeba v rámci kategorie tzv. dalších nemajetkových újem odškodnit vše, co nebylo možné zahrnout pod náhradu bolestného či ztížení společenského uplatnění, jako například duševní útrapy způsobené psychickou újmu, které současný přístup obecných soudů (založený metodikou Nejvyššího soudu a rozsudkem Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2245/2017 ze dne 11. 1. 2017) náležitě nezohledňuje.

37. V posuzované věci byl stěžovatel za v úvodu popsanou újmu na zdraví nejprve odškodněn svým zaměstnavatelem v rámci řízení vedeného u Obvodního soudu pro

Prahu 9 pod sp. zn. 7 C 357/2015, a to za bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 372 zákoníku práce. Má nicméně za to, že mu v řízení o pracovněprávní odpovědnosti za újmu na zdraví nebyla odškodněna veškerá způsobená újma, a to vzhledem k nedostatečné úpravě v zákoníku práce (předmětné zákonné ustanovení stanovuje povinnost odškodnit pouze bolest a ztížení společenského uplatnění) a nemožnosti subsidiární aplikace občanského zákoníku v případě náhrady újmy na zdraví (údajně z důvodu zvláštní ochrany postavení zaměstnance, který je v pracovněprávním vztahu slabší stranou, srv. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 4556/2016 ze dne 26. 9. 2017). Z tohoto důvodu byl stěžovatel nucen domáhat se zbytku nároku na náhradu vytrpěné duševní újmy přímo proti škůdci cestou občanskoprávního řízení (k souběhu pracovněprávní a občanskoprávní odpovědnosti za škodu srv. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1906/2004 ze dne 8. 12. 2005).

38. V řízení o pracovněprávní odpovědnosti za újmu na zdraví bylo bolestné stěžovatele v důsledku újmy na těle ohodnoceno 2992,5 body, ztížení společenského uplatnění v důsledku fyzického postižení bylo posouzeno 5320 body [jeden bod má podle § 3 odst. 1 nařízení vlády č. 276/2015 Sb., o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění způsobené pracovním úrazem nebo nemocí z povolání (dále jen „nařízení vlády č. 276/2015 Sb.“), hodnotu 250 Kč]. Tyto nároky byly odškodněny.

39. Oproti tomu v oblasti stěžovatelem vytrpěných duševních útrap je řešení složitější. V řízení o pracovněprávní odpovědnosti bylo stěžovateli přiznáno odškodnění za duševní strádání, způsobené psychickými poruchami, v rámci bolestného částkou 15 000 Kč, a to z důvodu, že nařízení č. 276/2015 Sb., ve znění rozhodném pro posuzovaný případ, neobsahovalo v části týkající se bolestného ani jednu položku, která by explicitně vyjadřovala bolestivý stav plynoucí z duševní újmy na zdraví. Stěžovatel musel být proto odškodněn analogicky podle položky týkající se bolesti způsobené nitrolebním poraněním.

40. Ačkoli stěžovatel své duševní útrapy v nyní posuzovaném řízení několikrát popsal včetně odkazu na znalecké posouzení (viz body 25 a 26 tohoto nálezu) a jasně konstatoval, že jejich kompenzaci v řízení o pracovněprávní odpovědnosti za újmu nepovažuje za dostatečnou, obecné soudy, včetně Nejvyššího soudu, se újmu způsobenou duševním strádáním odmítly zabývat.

41. Ústavní soud považuje vzhledem k ústavně garantovanému principu plné náhrady újmy na zdraví za nepřijatelné, aby duševní strádání způsobené psychickou újmou bylo výše popsaným způsobem marginalizováno pouze z důvodu, že soudy při vyčíslení újmy na zdraví postupují podle tabulky, která na jednu stranu obsahuje několik desítek položek podrobně vymezujících újmu na těle a s ní spojené strádání, psychickou újmu však vůbec nezohledňuje. Stejným deficitem ostatně trpí, v relaci k nyní posuzované věci, i metodika Nejvyššího soudu, která v části B neobsahuje ani jednu položku vymezující duševní bolestivé stavy.

VI. Závěr

42. S ohledem na vše výše uvedené Ústavní soud uzavírá, že obecné soudy v posuzované věci porušily stěžovatelovo právo na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s právem na ochranu tělesné integrity zaručené čl. 7 odst. 1 Listiny a čl. 8 Úmluvy. Ústavní soud proto ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o

Ústavním soudu vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil [§ 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

43. V dalším řízení budou obecné soudy vázány ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy nosnými důvody tohoto nálezu. Právní úprava náhrady újmy na přirozených právech člověka vychází z antropocentrické koncepce, jež má v intencích obecných garancí občanského zákoníku (§ 3) chránit lidský život, zdraví, osobnostní statky a v neposlední řadě „svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého“ (§ 81 odst. 1). Patrna je tu zřejmá shoda soukromoprávní regulace s doktrínou lidských práv, jejímiž justifikačními důvody jsou mj. lidské potřeby, tužby a přání. Ačkoli zákonodárce poskytl v rámci úpravy předmětného odškodnění již úvodem prostor pro náhradu nemajetkové újmy způsobené duševními útrapami (§ 2956), v nárokové rovině upřednostnil tradiční varietu práv na náhradu bolesti a ztížení společenského uplatnění (§ 2958), na náhradu nákladů péče o zdraví (resp. léčení, § 2960), na peněžité kompenzace (§ 2962 a násl.) a přidal též právo na zadostiučinění (satisfakci) proti úmyslně jednajícímu škůdci (§ 2957). Právo poškozeného na náhradu duševních útrap (psychického strádání) se za stávající interpretace ocitlo v podobě „další nemajetkové újmy“ v zóně mezi z časového hlediska spíše jednorázovou náhradou bolesti a náhradou ztížení společenského uplatnění, svázanou s trvalým stavem. Škodní děje tu mají spočívat v jednorázových či opakovaných ztrátách a strádáních poškozeného, zapříčiněných omezením jeho tělesné i duševní integrity a znamenajících omezení v jeho soukromém a rodinném životě. Obecné soudy pak mají povinnost, jakkoli to může být spojeno s výkladovými obtížemi, nalézat – při řádně uplatněných a relevantních žalobních tvrzeních - tyto situace a posléze v objektivizovatelných případech přiznat náhradu nemajetkové újmy, byť půjde o náhradu přiměřenou v relaci k ostatním dílčím nárokům tohoto druhu.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 9. února 2021

Ludvík David
předseda senátu